

PATRU SECOLE DE OPERĂ

Profesor dr. Grigore Constantinescu, cunoscut și apreciat muzicolog, ne-a oferit o nouă carte în Editura Operei Naționale (**PATRU SECOLE DE OPERĂ - Istorie și stiluri, personalități creatoare, capodopere, repertorii**), apărută într-un mod neașteptat și de neînțeles la o întârziere de doi ani de la editarea ei. Lectura mea cu un profund interes și participare afectivă, ca iubitor al teatrului liric, m-a îndreptățit să scriu rândurile de față, binemeritate pentru un exeget de înalt profesionalism și experiență în acest domeniu. De altfel, toate lucrările anterioare o certifică cu prisosință.

Cartea reprezintă, de fapt, o istorie detaliată analitică a genului operistic care se adresează nu numai specialiștilor ci și tuturor iubitorilor acestuia.

Structura ei presupune o gândire judicioasă a evoluției și dinamicii operei atât pe plan sincron decât și diacronic, conținând trei părți și un epilog.

În prima parte, autorul întreprinde o analiză pertinentă a operei baroce și a celei clasice, de la Renaștere spre baroc.

În barocul italian Claudio Monteverdi poate fi considerat, fără nicio îndoială, părintele operei prin „Orfeu” din 1607 și continuând cu „Il Ritorno d'Ulisse in Patria” (1640), „L'incoronazione di Poppea” (1642).

I-au urmat Alessandro Scarlatti, Domenico Scarlatti, Giovanni Battista Pergolesi. Autorul prezintă succint creațiile acestora pe care le analizează. Foarte sugestiv și sintetic la finalul fiecărei școli a barocului el oferă un synopsis ce include pe compozitorii respectivi și creațiile acestora, marcând, bineînțeles, anul apariției. Utilizează acest sistem, de fapt, în întreaga carte, sintetizând la finalul fiecărui capitol reperele importante, fapt excelent pentru cititor.

Analizând opera barocă și clasică franceză, autorul surprinde trăsăturile dominante stilistice ale unor reprezentanți marcanți ai acestei literaturi: pe primul plan Jean Baptiste Lully, care face tranziția de la baroc spre clasicism, Jean-Philippe Rameau, un important compozitor clasic, ce ilustrează „secolul luminilor”, dar și Christoph Willibald Gluck, de asemenea Luigi Cherubini.

O secțiune este dedicată barocului și clasicului englez, prin figurile lui Henry Purcell și G. Fr. Händel, relevându-se predilecția acestora pentru anumite subiecte și teme.

Opera barocă, dar și clasică germană, are câteva modele de compozitori ilustrați nuanțat de către autor și

în funcție de importanța lor pentru epoca respectivă: G. P. Telemann, J. S. Bach, J. Haydn, W. A. Mozart, L. van Beethoven. Muzicologul dotat cu ample referințe documentare ale epocii respective punctează, de fiecare dată, influențele stilistice preluate din maniera momentului de către compozitorii respectivi.

De pildă, Mozart este receptiv la dramaturgia curentului „rococo” și Sturm und Drang, ca urmare a iluminismului.

Partea a doua a lucrării, de o dimensiune adecvată, întreprinde o analiză de profunzime a teatrului muzical în perioada romantismului, relevându-se cu spirit analitic marile școli naționale romantice. De la compozitorii italieni romantici din prima jumătate a secolului al XIX-lea: Luigi Cherubini, Antonio Salieri se traversează o lungă perioadă, de fapt, un întreg secol de muzică, făcându-se raportare la adevărate modele de

compozitori, intrate într-o arhivă cu valoare istorică: Berlioz, J. Offenbach, Ch. Gounod, G. Bizet, C. Saint-Saëns, J. Massenet, la ruși, precum Al. Borodin, M. Glinka, P. I. Ceaikovski, Rimski-Korsakov, M. Musorgski. Grigore Constantinescu întreprinde o analiză muzicologică documentată și de relief a tranziției spre romantismul austro-german al secolului al XIX-lea care conduce spre marii compozitori din prima jumătate a acestui secol: Carl Maria von Weber, Felix Mendelssohn-Bartholdy, Fr. Schubert, Robert Schumann și alții. O importanță specială o acordă personalității lui Richard Wagner din a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Fără îndoială, el a fost un mare creator liric, dramele sale fiind construite pe librete personale. El a dat un important rol orchestrei,

prin acele mijloace componistice unice, prin dezvoltarea unui sistem de imagini și simboluri a leitmotivelor.

Cu Wagner, muzica europeană capătă o altă dimensiune, integrându-se într-o etapă nouă a unor forme muzicale complexe și în același timp inovatoare. Se întreprind aici decupaje analitice privind marile creații wagneriene pentru toți cei care doresc să o cunoască și înțeleagă. Apreciez, îndeosebi, spiritul de ghid muzical rafinat al autorului care ne conduce spre familiarizarea cu lucrările wagneriene atât de dificile la primul palier al înțelegerii și receptării publicului.

Autorul nu poate eluda nici pe reprezentanții spectacolului liric din a doua jumătate a secolului al XIX-lea: A. Ponchielli și G. Verdi. Geniul verdian presupune o schimbare și redimensionare a discursului muzical. Foarte sugestivă este observația pe care o face, atunci când afirmă: „pe un cu totul alt drum decât Wagner, italianul simfonizează discursul și s-ar putea spune,

ridică orchestra, în actul spectacolului, din fosă pe scenă”.

Incursiunea plină de sugestii și informații utile pentru cititorii care vor să cunoască și înțeleagă universul istoric al operei într-o dinamică a sa ne va conduce spre partea a III-a, în care autorul ne ajută să pătrundem tainele operei moderne și contemporane. El operează, și de această dată, disocierea analizei pe diversele școli stilistice naționale: cea franceză cu Debussy, Ravel (curentul impresionist în muzică), Honegger, Poulenc și alții, cea a veriștilor italieni, prin Mascagni, Leoncavallo, Puccini, Cillea, dar și a modernilor, precum: Luigi Dallapiccola, L. Berio, școala modernă germană: A. Schönberg, A. Berg, R. Strauss, P. Hindemith, dar și contemporanii: Carl Orff, H. W. Henze și alții, cea rusă, reprezentată prin S. Rachmaninov, I. Stravinski, S. Prokofiev.

Ceea ce mi se pare util este integrarea în acest periplu și a unor școli componistice mai puțin cunoscute, prin cea engleză: B. Britten, ungară: B. Bartok, G. Ligetti, școala spaniolă: M. de Falla, americanii: G. Gershwin, L. Bernstein, A. Previn. Călătoria muzicală la care ne invită Grigore Constantinescu se încheie, așa cum se cuvenea, cu școala românească: George Enescu, Tiberiu Brediceanu, Paul Constantinescu, dar și compozitori contemporani: Anatol Vieru, Pascal Bentoiu, Doru Popovici, Aurel Stroe, Liana Alexandra, Dan Dediu și alții.

Epilogul lucrării conține un util ghid al celor mai importante teatre de operă din lume la care se alătură o fotografie, făcându-se, în același timp, un istoric al fiecărui edificiu cultural.

Parcurgând cartea lui Grigore Constantinescu dorim să conchidem prin câteva observații relevante privind excursul său printr-o istorie a operei universale. Bazându-se pe o solidă informație în acest domeniu, muzicologul întreprinde, după opinia noastră, o exegeză bazată pe o cunoaștere aprofundată a teatrului liric. Informațiile sale sunt necesare pentru cititorii care vor să se informeze în acest domeniu. Este o lucrare științifică întreprinsă cu rigoare și o acribie filologică. Dar, aș putea adăuga, fără nicio îndoială, că este, în același timp, și un dicționar util pentru iubitorii genului, care vor regăsi în paginile sale date importante atât biografice cât și legate de creația compozitorilor respectivi. Ceea ce frapază pe un cercetător asiduu al genului operistic este construcția cărții care se dovedește judicios gândită și întreprinsă într-o viziune istorică, care-i conferă relief, dar mai ales o anumită dinamică a dezvoltării în timp a fenomenului. Deși fac parte din categoria unui public receptor avizat, mărturisesc cu emoție că am învățat mult din parcurgerea lecturii respective. Spun acest lucru pentru că îl consider pe Grigore Constantinescu un cercetător dotat cu o anumită exigență în elaborarea unor lucrări de acest gen.

Pentru mine cartea sa este un elaborat valoros și extrem de necesar pentru cititorii dornici să se inițieze în acest vast domeniu pe care-i invit să o citească cu o anumită înțelegere. Sunt sigur că vor avea satisfacții multiple, dar și o anumită informație extrem de necesară pentru cunoașterea și aprofundarea fenomenului.

Mihai-Alexandru CANCIOVICI

Un portret în dialog: GABRIEL AMIRAȘ de vorbă cu GRIGORE CONSTANTINESCU

Recenta apariție la Editura Muzicală a volumului de convorbiri între doi muzicieni români importanți produce o bucurie majoră iubitorilor artei pianistice. Încă de la început, protagonistul anunță că tema principală „este cea de **traductibilitate** a textului muzical (în înțeles metaforic), în sensul extragerii și redării conținutului emoțional inspirat din imensa gamă de trăiri umane – care este cuprins în amănuntele arhitecturii și narativului compoziției.” (Grigore Constantinescu, *De vorbă cu pianistul și profesorul Gabriel Amiraș. Rolul interpretului în descifrarea, înțelegerea și tălmăcirea textului muzical, Un portret în dialog*, Ed. Muzicală, București, 2016, p. 15)

În prima jumătate a cărții sunt grupate problematici legate de rolul interpretului de creator autentic al operei muzicale, de studiul partiturii, de selectarea edițiilor pentru textele în lucru. Sunt formulate aprecieri critice asupra unor sisteme renumite de studiu la instrument precum metoda Leimer - Gieseking, tratatul lui Ernest Ansermet, asupra stilului de interpretare prestabilit, despre care afirmă: „Limbaj perfect unitar n-a avut nici un titan al muzicii, dar nici al literaturii sau al artelor plastice – deci <perfecțiunea> interpretării trebuie să se acomodeze specificului lucrării și nu al compozitorului, luat în general, adică al <stilului> său.” (Grigore Constantinescu, op. cit., p. 90) Dată fiind importanța temei, autorul revine pentru a-și clarifica și mai bine ideile: „Nici un mare compozitor nu are numai un singur <stil> general propriu, din contră, diferitele etape de creație sunt profund influențate de experiențele și evenimentele trăite pe parcurs, care adâncesc și îmbogățesc conținutul emoțional al mesajului, iar îndelungata practică a <tehnicii scrisului> pe parcursul etapelor îl va încuraja să descopere moduri de exprimare tot mai complexe, și astfel inovative.” (Idem, p. 134) Este abordată problema evoluției artistului pe scenă, construirea și realizarea recitalului ca manifestare publică pe deplin reprezentativă pentru marca valorică și estetică a interpretului. Se vorbește despre abordarea